

STORTINGET

Representantforslag 60 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Seher Aydar og Bjørnar Moxnes

Dokument 8:60 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Seher Aydar og Bjørnar Moxnes om å begrense skjult eierskap og sikre økt åpenhet om skatt og økonomiske forskjeller

Til Stortinget

Bakgrunn

I et åpent og demokratisk samfunn er fri tilgang til viktig økonomisk informasjon helt sentralt. Kunnskap om hvem som eier hva, og fordelingen av økonomisk makt er viktig for at innbyggerne skal kunne ta veloverveide beslutninger, for tilliten i samfunnet, for å avdekke økonomisk kriminalitet og for å hindre at kriminelle handlinger blir gjennomført.

Åpenhet om ulikhet er viktig for velgerne

OECD-rapporten «Does Inequality Matter?» fra 2021, gjennomgår forskning som viser at kunnskap om økonomisk ulikhet får betydning for folks holdninger og politiske preferanser om skatt og utjevning. Rapporten viser også at det er store forskjeller i befolkningens oppfatning av hvor stor ulikheten faktisk er. I dag underslås den reelle økonomiske ulikheten i makt og rikdom i det norske samfunnet. Dette gjøres blant annet ved at eierskap over viktige bedrifter er skjult, ved at definisjonene i den offisielle ulikhetsstatistikken under vurderer de reelle forskjellene i inntekt og formue og ved at opplysningene i skattelister er utilgjengelige for allmenheten og heller ikke forteller hele sannheten om

hvor rike de aller rikeste faktisk er. Det er derfor grunn til å tro at denne manglende åpenheten igjen får konsekvenser for politikken som føres, og for resultatene i demokratiske valg.

Noe av det første det nye borgerlige flertallet vedtok etter valget i 2013, var å fjerne adgangen til å søke i skattelister anonymt, en innstramning som Norsk Presseforbund advarte om at kunne bety «kroken på døra for mye undersøkende journalistikk». Siden disse endringene ble gjennomført, har søkene i skattelister falt dramatisk. Det betyr langt mindre transparens om økonomiske forhold i Norge.

Forskerne Erlend Eide Bø, Thor Olav Thoresen og Joel Slemrod har vist at åpne skattelister bidrar til økt innrapportering av inntekt, og dermed til økte skatteinntekter for staten. Forskerne tror at årsaken til at folk oppgir høyere inntekter med åpne skattelister, er at det ikke er allment akseptert å unndra skatt. Vissheten om at folk man kjenner kan se inntekten din, gjør det mer kostbart å jukse. Dersom det er sprik mellom observert levestandard og inntekt, kan man risikere å bli mistenkt for skatteunndragelse.

For å unngå misbruk av skattelister bør det fortsatt kreves innlogging for å lese skattelister. Barn bør ikke gis tilgang. En konfidensiell logg over søk kan lagres, slik at for eksempel politiet kan søke om innsyn dersom det er nødvendig i forbindelse med etterforskning av kriminalitet.

Dagens skattelister villeder befolkningen

I skattelister i dag oppgis kun tre opplysninger: den beregnede skatten, netto inntekt etter fradrag som rentefradrag og skjermingsfradrag samt ligningsformue

fratrukket ulike verdsettingsrabatter. Særlig for rike personer med stor aksjeformue og store skjermingsfradrag vil avviket mellom beløpene som framkommer i skattematelistene og den faktiske situasjonen, kunne være stort. Den vanlige tolkningen blant lekfolk, og trolig det etterlatte inntrykket av medieoppslag, er likevel at listene viser reell inntekt og formue.

Forslagsstillerne mener derfor at skattematelistene bør utvides til å vise inntekt før fradrag. Netto formue målt etter markedsverdi bør også framkomme i skattematelistene. Disse tallene reflekterer skatteytternes reelle inntekt og formue, og er opplysningene publikum etterspør.

Skattematelistene bør også utvides til å vise flere år, for eksempel de ti siste. I dag legger skatteetaten kun ut opplysninger for det siste året.

Det haster å avdekke hemmelig eierskap

Forslagsstillerne mener det haster å sikre full åpenhet om hvem som eier og kontrollerer norske naturressurser og norske selskaper.

Nylig trådte regjeringen Solbergs forskrift til lov om register over reelle rettighetshavere i kraft. Målet med dette registeret er blant annet å forhindre hvitvasking og å gjøre det vanskeligere for selskap å holde det skjult hvem som er de reelle eierne. En samlet finanskomite la til grunn at Norge skulle være et foregangsland når det gjelder åpenhet om eierskaps spørsmål. Forskriften som daværende næringsminister Iselin Nybø la fram i juni 2021, har blitt sterkt kritisert for sine mange svakheter. På flere viktige punkter møter den ikke bestillingen fra en enstemmig finanskomite da lovforslaget om å innføre registeret ble behandlet i Stortinget, jf. Innst. 143 L (2018–2019).

Forskriften legger opp til at kun eiere som kontrollerer over 25 pst. av et selskap, vil omfattes av registeret, og eierskapet vil kun bli presentert i de tre eierintervallene «25,01–49,99 pst., 50–74,99 pst. og 75–100 pst.». Forslagsstillerne mener denne grensen er satt altfor høyt til at registeret kan gi presis informasjon om svært mange viktige personer, og at det framstår enkelt å dele opp større eierskapsposter dersom man vil unngå registrering. Stortinget hadde også ytterligere krav som ikke ble fulgt opp i forskriften fra regjeringen Solberg, både om registerets innhenting, om lagring av historiske rådata, og om at loven skulle gjelde uavhengig av selskapsform, også for børsnoterte selskaper.

Manglende oversikt over hvem som eier og kontrollerer virksomheter som opererer i Norge, bidrar blant annet til en uthuling av sanksjonsregimet som har blitt iverksatt mot Russland etter invasjonen av Ukraina, og jakten på russiske oligarkers skjulte eierskap. Det bidrar også til at myndighetene ikke har oversikt over nasjonaliteten eller identiteten til de som faktisk eier eiendom,

strategisk infrastruktur og naturressurser i Norge, slik Dagens Næringsliv har dokumentert i en større kartlegging av 10 000 eiendommer i Norge med hemmelige eiere i skatteparadis.

I PSTs nasjonale trusselvurdering for 2021 advares det mot hvordan utenlandske aktører opererer:

«Gjennom oppkjøp og investeringer i norsk næringsliv kan fremmede stater få tilgang til informasjon og innflytelse som det ikke er i Norges interesse at de får.»

De peker også på at en viktig metode er å

«operere med svært kompliserte selskapsstrukturer, strå- og frontsselskaper, samt leverandørkjeder.»

Som et viktig bidrag i kampen for åpenhet, og i kampen mot hvitvasking og økonomisk kriminalitet mener forlagsstillerne at myndighetene må intensivere arbeidet med å skaffe oversikt over eierskap i norsk økonomi, og at bevilgningene til kontrollinstansene som arbeider med dette, må styrkes.

Skatteetaten må styrkes

Skatteetaten har hatt stramme budsjetttrammer over flere år, og etatens driftsbudsjett ble kuttet med til sammen 300 mill. kroner gjennom åtte år med ABE-kutt under regjeringen Solberg. Da Arbeiderpartiet og Senterpartiet la fram sitt første tilleggsbudsjett høsten 2021, bevilget man 120 mill. kroner ekstra til etaten og skrev at dette var nødvendig for å sikre at etaten skulle kunne «løse sine kjerneoppgaver på en tilfredsstillende måte». Snuoperasjonen var riktignok midlertidig, for i forslaget til statsbudsjett for 2023 ligger det inne forslag til nye innstramminger i etatens driftsbudsjett.

Disse kuttene får konsekvenser. Riksrevisjonens la nylig fram en undersøkelse som konkluderte med at Skatteetaten ikke i tilstrekkelig grad har sikret at utenlandske aksjonærer blir trukket korrekt kildeskatt. Riksrevisjonen påpeker at dette innebærer at utenlandske aksjonærer kan ha fått redusert kildeskatt uten at de har krav på dette, og Norge kan ha gått glipp av skatteinntekter.

I Klassekampen 14. september 2022 påpeker NTL Skatt at

«det er behov for flere hundre nye årsverk for å gjøre Skatteetaten i stand til å gjøre oppgavene sine skikkelig.»

De påpeker også at staten potensielt går glipp av enorme milliardbeløp hvert år på grunn av denne ressursmangelen.

Forslagsstillerne mener derfor at regjeringen bør ta bekymringene om ressursmangel på alvor, og komme tilbake til Stortinget med forslag om styrkede bevilgning-

ger til skatteetaten. Det vil både bidra til økte skatteinntekter for fellesskapet og bidra til økt skatterettferdighet og færre skatteunndragelser.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fjerne tilgangen til opplysninger om søk foretatt på egen person i skattelistene.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om hvordan skattelistene kan gjøres mer detaljerte, og hvordan innholdet kan gjøres mer tilgjengelig for offentligheten. Målet med endringene skal være økt bruk av skattelistene. Det bør også vurderes hvilke ytterligere opplysninger fra skattemeldingen som kan inkluderes i skattelistene, og om skattelistene fra tidligere år bør
3. Stortinget ber regjeringen endre forskrift om register over reelle rettighetshavere slik at den samsvarer med forutsetningene som ble formulert av en enstemmig finanskomite i Innst. 143 L (2018–2019).
4. Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å sørge for åpenhet om skjult eierskap i norsk økonomi, og komme tilbake til Stortinget med forslag om økte bevilgninger til relevante kontrollinstanser i revidert nasjonalbudsjett for 2023.
5. Stortinget ber regjeringen i dialog med de ansattes organisasjoner gjennomgå den økonomiske situasjonen til skatteetaten og vurdere om etaten har tilstrekkelige ressurser til å oppfylle sitt samfunnsoppdrag, herunder omfanget av tapte skatteinntekter grunnet ressursmangel, og komme tilbake til Stortinget med resultatet av gjennomgangen og forslag til nødvendige bevilgninger senest i forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2023.

6. desember 2022

Marie Sneve Martinussen

Seher Aydar

Bjørnar Moxnes

